

ובדרכי אבותינו

עלון שבועי שע"י תלמוד תורה 'עטרת חיים' לבני תורה ק"ק תימן יע"א
בנשיאות מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

רח' הרא"ש 2 אלעד, ישראל. טל: 03-9097022

הגיליון מופץ בכל בתי הכנסת ק"ק תימן בעיר אלעד ועוד..

פניני הלכה

בעניין אורך השמלה או החצאית

לנשים ונערות

שאלה שנשאלה

למרן הגר"י רצאבי שליט"א

שאלה: מאחר שהגמרא אומרת "שוק

באשה ערוה", ברצוני לשאול:

א. האם לכסות את הרגל עד לקרסול

זה הידור או מעיקר הדין?

ב. ואם זה הידור, מה הראייה לכך

(לאור זאת שהיום התברר להלכה, לפי

מיטב ידיעתי המצומצמת, ששוק זה בין

ברך לקרסול).

תשובה: א. כיון הרגל בשמלה או

חצאית וכדומה עד הקרסול, דעתי כעת

בשנים האחרונות

המשך בעמוד הבא

בנתיבי החינוך

הרב אליהו נהרי שליט"א מנהל הת"ת

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך (שמות י. ב)

מובא ב'מנחת יהודה' למוהר"י גיזפאן זצ"ל: ולמען תספר באזני בנך וגו'. אמר רבי אליעזר, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, משה לא במעשיכם אתם נגאלים, אלא למען תספר באזני בנך ובן בנך, ליתן שבח לה' לספר גדולתו ותהלתו בין האומות. (ילקוט בשם ילקוט תלים דף ק"ד).

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגו', שעד כאן רחמי האב על הבן. (בעל הטורים) ולזה אמרו רבותינו זכרונם לברכה בני בנים הרי הם כבנים, ושאינ התינוקות נמנעין מלקרוא לאבי אביהם אבא. עכ"ל.

א"ה. אפשר שאולי הוא גם טעם נוסף למה שאמרו חכמים והובא ברמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ב וז"ל: בְּשֵׁם שְׁחֵיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ כֶּךָ הוּא חֵיב לְלַמֵּד אֶת בֶּן בְּנוֹ שְׁנַאֲמַר (דברים ד. ט) וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ. וְלֹא בְּנוֹ וּבֵן בְּנוֹ בְּלִבָּד אֲלֵא מִצְוָה עַל כָּל חָכֵם וְחָכֵם מִיִּשְׂרָאֵל לְלַמֵּד אֶת כָּל הַתְּלָמִידִים אֲף עַל פִּי שְׂאִינֵן בְּנוֹ. שְׁנַאֲמַר (דברים ה. ז) וְשִׁנַּנְתֶּם לְבְנֵיךָ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ בְּנֵיךָ אֵלּוּ תִלְמִידֵיךָ שֶׁהַתְּלָמִידִים קְרוּיִן בְּנִים שְׁנַאֲמַר (מלכים ב. א) וַיֵּצְאוּ בְנֵי הַנְּבִיאִים. אִם בֶּן לְמָה נִצְטָוָה עַל בְּנוֹ וְעַל בֶּן בְּנוֹ. לְהַקְדִּים בְּנוֹ לְבֵן בְּנוֹ וּבֵן בְּנוֹ לְבֵן חֲבֵרוֹ: עכ"ל.

למדנו מדברי הילקוט דלעיל עוצם גדולת שבח להשי"ת, שבזכות בניהם נגאלו לספר תהלות ה' להם. ומוזה בין נבין כמה גדולה חובתנו לשבח ולהלל יוצרנו הפודנו תמיד באזני בנינו ולא רק בינינו לבין בוראנו. דכל מהות האדם הוא למען קדש שמו יתברך בעולם, והוא כלול במה שאמר קב"ה לאברהם (בראשית יח. ט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, דבזה מתגדל ומתקדש שם ה' בעולם. וכאשר משבח את ה' ב"ה ומספר תהלותיו באזני בניו, מגדיל האמונה והבטחון בקרבם. אך יש לשים לב שלא יהיה הדבר מן השפה ולחוץ. דיש הרבה אנשים מדברים אמונה ובטחון, אך כשמגיעים לידי ניסיון נופלים מהרה ונשברים ברוחם והילדים רואים ומרגישים, נמצא שכרם בהפסדם. וע"כ ראשית יש לאדם להתחזק הוא בעצמו באמונה בו יתברך.

ואם בבן בנו עסקינו, כדאי להזכיר, שדרך הסבים והסבתות לחוס ולרחם יותר מאשר ההורים, ופעמים הם מתירים לעצמם לעשות או לתת דברים לילדים כנגד רצון ההורים, כגון לתת להם ממתק ללא כל סיבה, ומחובת ההורים לא להעיר להוריהם, דאינו כיבוד הורים. אך מאידך גיסא יש דברים שאי אפשר לעבור עליהם בשתיקה (והמבין הבין), ע"כ ידברו ההורים עם הוריהם בדרך המותרת בהלכה, ואם הם מבטלים דבריהם, עדיף שמלכתחילה לא יקחום להוריהם, ולכשישאלום מדוע נכדיהם אינם באים יסבירו להם הדבר, ואולי עי"ז ישנו דעתם והליכותיהם. וכל זה יעשו לאחר שירבו תפילה לפני קונם שיפתח לב הוריהם להבין דעת (תורה). וגם אם לאחר שיחתם עמהם לא הבינו, ירבו תפילה שלא יפגעו הוריהם ממעשיהם ויפתח ה' לבם לשנות דרכיהם. ובאמת גם אם הוריהם נפגעים על אף שעשו כפי הדין וההלכה, כן צריך לעשות, דחובת האדם וחובת כולם להיות כפופים לרצון ה' ב"ה ולא לתאוות האדם והשקפותיו העקומות. וזה הניסיון בדורנו זה מצוי הוא אצל רבים וטובים, ואשרי העומד בו שכרו כפול ומרובה מן השמים, ולפום צערא אגרא, ובזה יזכה לבנים צדיקים ויראים, עושים רצון אלדיים באהבה ובתמים.

יערך מגריכה העליונה, האינש היקר הצנוע והנעלה, אשר יושב בארץ בדרומה, ומשמה את תשבי"ד מידי חודש בחדשו, בסעודה דשינה וטעימה, וחפץ הוא בעילום שמו יצ"ו. יה"ר שיתמלאו כל משאלות לבו לטובה, ויראה כל זרעו עושים רצון שוכן שחקים באהבה ובשמחה רבה, בגריאות איתנה, אמן

לאחר העיון בסוגיית זו, שהוא חובה מעיקר הדין, ולא מספיק עד חצי השוק, וכאשר הוכיחו בדורנו כבר הרבה גדולי תורה והוראה ובעוד כמה ספרים, ולאחרונה בקונטרס בגדי תפארתך, וכבר הרחבתי קצת שם בהסכמתי. ואכן כך נהגו בעבר בארצות רבות כדת וכדין. אשריהם ישראל, אשר בהם בחר אל.

פתרונות 'וארא'
 אחודה חידה! לטיהם, מעשה שדים – להטיהם, מעשה כשפים. מובא ברש"י שמות ז, כב.
 הזוכה בהגרלה: יחיא משרקי.
 מי בתמונה: שבוע אחרון לפתרונה!

תיבה שנכתבה כמה פעמים בפרשה, ובשעת חרון גועה בין הפותרים נכונה יוגרל פרס

בין הפותרים נכונה יוגרל פרס

מי בתמונה?

לרפואת ולזוג הגון הרה"ג יחיא בן יוסף גרפי בשכחע"י

ובקהילותינו בתימן, ולפי מה ששמעתי עכשיו זה היה בעוד מקומות (כנראה בוכארה, עיין בספר עולמות של טוהר) היו נראים שם – דהיינו מחצי השוק וְמטה – המכנסיים הארוכות המרוקמות, כמ"ש בס"ד בעיני יצחק על שלחן ערוך המקוצר חלק אבן העזר הלכות מלבושי הנשים וצניעותן סימן ר"ב אות כ"ה.

ומובן שזאת מסורת בידי אמותינו ואבותינו נע"ג מדורי דורות, בהסכמת או בהוראת גדולי התורה והיראה. ואין לפקפק ולהרהר אחר הוראתם, כי אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותם, כנודע מגודל צניעותם וקדושתם. וטעמם ונימוקם לפי עניות דעתנו, כי זה ג"כ טוב, כיון שעכ"פ אינו צמוד לגוף, ולא חייב שהשמלה תהיה ארוכה דוקא עד הקרסול. משא"כ החלק העליון של השוק, שלא היה די להם בכיסוי המכנסיים בלבד. ולכן למי שהשמלה היתה מתרוממת שם, אפילו ילדה קטנה, כגון שעלתה במדרגות ולא נוהרה בזה, היו גוערים בה מיד, בל"ע המדובר גְטִי רַבְבָּתִּישׁ, דהיינו תכסי את הברך שלך. וכיוצא בזה. יש עדיין בזמנינו זקנות חיות, ויהי רצון שיאריכו ימים טובים, שמעידות על כך, ושהחינוך הקדוש והנפלא הזה הוא לנגד עיניהן עד היום, על דרך שנאמר (משלי כ"ב, ו') חנוך וגו' גם כי יזקין לא יסור ממנה. כזה ראה וקדש.

נראה אם כן שהיה פשוט בעיניהם נע"ג כי חלק הרגל התחתון, הוא איננו משמעותי. דהיינו אינו גורם להרהור ח"ו, וכמו שכתבתם בשם הרב סופר שהוא מעין מקל. אלא שהוא אמר זאת אפילו לגבי גרביים של זמנינו, וזה לא מוכח וכדלקמן אות ב'.

השינוי הזה מסתבר לענ"ד בס"ד כי החל מפני שבימי קדם לא לבשו כלל מכנסיים מתחת השמלה, לא הנשים ולא הגברים, כידוע לנו וכנזכר גם בספרים. וכן מוכח בש"ס ובפוסקים, למעיין ולמבין בין השיטין, לגבי דיני נדה וכתמים שכך היתה רגילותם בזמנם, ונפק"מ לדינא, ואכמ"ל. וכשהחלו ללבוש מכנסיים, ואין אנו יודעים ממתו בדיוק, ממילא לא היה צורך בכל האורך הזה עד הקרסול. והוכחה לכך כי אכן במחוז אחד בתימן שהנשים עד הדור האחרון לא לבשו מכנסיים, אכן היתה שמלתן ארוכה עד סמוך לקרקע, כמ"ש בס"ד בעיני יצחק שם ד"ה ואך.

ב. זה מקרוב, בכמאה שנים האחרונות, שהשתכלל והתפתח והשתנה העולם מאד (לטוב ולרע, כל אחד ניצל זאת לצדו, דהיינו הטובים לטוב וכו'), ובכלל זה דרך ייצור הבגדים, התאפשר להמציא בתעשיית הטכסטיל בדים מסוגים חדשים, שלא היו בעבר כלל, ומזה הגיעו לגרביים הדקות והצמודות, ומכאן התחילו הצרות. כנראה הבינו, שגם באופן זה מותר, ולכל הפחות בחלק הרגל התחתון שאינו חמור כחלק העליון וכאמור, העיקר שמכוסה, אעפ"י שזה צמוד לגוף ממש. ולדעתם החלק הזה שונה מכל הגוף. אך אין לחילוק הזה ראייה, לא מהש"ס ולא מהפוסקים ולא ממסורת הדורות הקודמים, רק סברא בעלמא. דהיינו, אמנם זה לא מופרך, אך גם אינו מוכרח, ולא הוכח.

אבל כיון שלפי המציאות נוכחנו כולנו לדעת שזה גרם גורם מכשול גדול, שהרבה בנות ונשים לובשות גרביים שקופות וכו', והן בודאי אסורות. ואותם שהתירו להן זאת, היה מתוך הבנה מוטעית בדברי המשנה ברורה (הל' ק"ש סימן ע"ה ס"ק ב'), שכביכול שם אינו נחשב שוק. לכן צריך לגדור פה גדר, ולאסור אפילו את האטומות. אולי בזכות נשים צדקניות, ניצל מלרדת ח"ו לתהומות, ומחרב האומות. למדנו למסקנא כי על פי דעת תורתנו הקדושה חובה מעיקר הדין להאריך את השמלה או החצאית עד הקרסול, או שייראו משם המכנסיים התחתיים, דהיינו מחצי השוק וְמטה. ואין להקל בגרביים אפילו בגוון שחור גם אם הם אטומות 70 דנייר ויותר, כיון שהן צמודות לגוף, והדבר גורם לבלבולים ומכשולים.

בדרכיהם אתהלך...

בעוזן נדרים

מעשה ביהודיה אחת ושמה קמר בת יהודה עזוב, שהיתה גרה בעיר תעז, והיתה מכינה לחוח. כשהשוחד מקובל – עומד הנס, וכל מושל כיבד אותה. כשהיו אוסרים מישהו יהודי בבית הסוהר, היתה היא מכינה לו אוכל ודואגת לכל צרכיו. בזמן החגים היתה נותנת למושל ערבון, מוציאה את האסירים לחגוג עם משפחתם, ואחרי החגים דואגת שיחזרו לבית הסוהר, והיו המושלים מאמינים לה וסומכים עליה.

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת סעדיה בן מנצור ז"ל, רפאל בן סעדיה ז"ל, משה בן סעדיה ז"ל, תנצב"ה	לזש"ק תומר ישראל בן יעקב ואודליה בת מנשה	לרפואת רדה בת עווד תחי' בשכחע"י
---	--	---------------------------------------

מהליכות אבותינו

ממעשיהם הפשוטים, לומדים עיקרי חיים

גדולה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, שלימוד רב ניתן ללמוד מהן וע"כ חזרה התורה וסיפרה מעשה אלעזר בהביאו את רבקה ליצחק. כמו"כ מהליכות אבותינו מידי יום ביומו יש ללמוד דברים רבים. אמרה לי זקונה מבני עדתינו, ששמה 'שושנה עשירה'. תמהתי, מהו השם 'עשירה'. השיבה, אביה היה הרב יחיא משה מקהילת עראם בתימן, והיה ת"ח וזכה לכל השולחנות, בניס ובנות, חכמת התורה וחכמת חיים, ואף עשירות. וכל אשר היה עושה מצליח. עד כדי כך שה'שייך' של הישוב צוה לעבדיו לזרוע ולקצור וכו' מתי שהרב יחיא משה עושה פעולות אלו. ומכיון שזכה לכל אלו, קרא לבתו 'עשירה'. כששאלוהו הערבים, מהו השם 'עשירה', כי לא הבינו שם זה. השיב ששמה 'יגנה' שפירושה 'עניה', וזאת בכדי למנוע מהם פתיחת עינים. וכאשר עלתה ארצה, שאלו את האשה כיצד שמך. השיבה, 'שושנה'. שאלה אביה, למה אמרת להם ששמך 'שושנה'. אמרה, האשה שלפני אמרה ששמה שושנה אז גם אני אמרתי ששמי כן. אמר לה אביה, אם קראת לעצמך כך, אז שישאר לך גם שם זה. ומיני אז שמה 'שושנה עשירה'.

כמה הודאה להשי"ת, וכמה זהירות מעיני הרשעים, וכמה תמימות, למדנו ממעשה פשוט זה. אשרי המשכיל!

והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך (שמות יג. טז)

טעם למה בתפילין של ראש יש ארבעה בתים ובשל יד בית אחד למה בתפילין של יד אין בה אלא בית אחד, ושל ראש ד' בתים. של יד, כנגד השכינה דכתיב (שה"ש ו. ט) אחת היא יונתי תמתי. ושל יד, כנגד ד' חיות המרכבה. ובזוהר פרשת פנחס דף רנ"ח: שד"י, תפילין דמארי עלמא. ומהי ניהו מארי עלמא, י', ה', ו', ה', דאיהו חכמה – י', בינה ה', תפארת – כליל ו' ספירן, ה' – מלכות. דבר אחר: פירש בעין יעקב, ד' בתים כנגד ד' רוחות העולם, ושל יד בבית אחד רמוז לשכינה שעל גביהם.

ויש פרוש: של ראש כנגד ארבע חיות וכנגד ארבע רוחות העולם וכנגד ארבע נהרי גן עדן, ושל יד בבית אחד רמוז לשכינה על גביהם. וכן כנגד ד' טבעיות ושכינה על גבי זו הנפש והכל עניין אחד, זה קשור בזה, לבעלי השכל. וזה כולו רומז בואו ונקלס לאחד שהוא רוכב על ארבעה.

למה צריך שער של עגל בתפילין של ראש למה צריך שער של עגל [בתפילין של ראש יוצא שער]. כדי להשלים אלינו מידת הדין ולעשות לה חלק במצוה שלא תקטרג עלינו. ולמה מוציאו לחוץ [את השער]. רמוז לקליפות חזונית המקבלין מאותו מקטרג. שיער רמוז למידת דין, שנאמר (ירמיה כג. יט) הנה שערתי ה' חימה.

טעם למה השיער יוצא בחוץ וטעם השיער שיהיה יוצא ממנו לחוץ רמוז לירידת השפע מלמעלה למטה ראייה על כל מה שאמר כמו שהמשפיע נעלם ופעולות ניכרות במעשיו הגלויין לנו כן השיער צריך לכוון בו ולהוציאו לחוץ קצת. ועוד אמר שהוא שוחד שלא ישטין דוגמת שיער המשתלח ביום הכיפורים לאיש שיער והוא יצר הרע יסוד ה' ליראיו ברוך ה' לעולם אמן ואמן. מפני מה הרצועות שחורות

דע כי מציאות השם יתברך לא תושג. ומה אם מלאכיו [לא יושגו] כל שכן הוא יתברך, ומפני זה היו שחורות על שם חשך וערפל, רצה לומר, מצידנו זה בבתים עצמם [כלומר חיצונית נראה כאילו אין השם ח"ו], וטעם הרצועות, מפני שאין לנו כח לידע סיבת ציור הנמצאות וסידורן מפני מה היה כל אחד אלא (משלי טז. ד) כל פעל ה' למענהו.

(עצי הלבנון למדר"ס נחשון וחש) זצ"ל

בדרכיהם אתהלך...

המושך מהעמוד הקודם היא אף היתה המיילדת של המקום, וכשהיו מברחים יתומים לעלות לארץ ישראל היה יוסף אלגמל מחביא אותם אצלה, והיא היתה מסתירה אותם מתחת לעצים, ודואגת שייצאו ויגיעו עד לעיר עדן. כשעלתה לארץ ישראל היו כל תושבי המקום בוכים ומצטערים על שעזבה את המקום, וגם בארץ ישראל היתה מיילדת ומטפלת לעת הצורך.

מעשה פלא נעשה לקמר ז"ל. איסור חמור על היהודים היה שימכרו ערק לגויים. פעם נשתכר קצין אחד. המלך תפס את היהודים, הכניס אותם לבית הסוהר ואמר להם שאם לא יגלו מי היהודי שמכר ערק, לא יצאו מבית הסוהר אלא רק אחרי המוות. מה עשתה קמר? נדרה שאם ייצאו היהודים מבית הסוהר, היא תעשה סעודה לכל הציבור הבאים לבית הכנסת שבזי. פתאום, ביום השני, שחרר המלך את כל האסירים.

במשך הזמן, שכחה קמר את הנדר. יום בהיר אחד עמדה קמר, בא הנחש וקשר את שתי רגליה, והיא לבד בבית. כמובן שפחדה פחד מוות. ניכרה שנדרה ולא שילמה, ומיד אמרה: "כל הלחוח שאני עושה מחר – לסעודה שנדרתי". זינק הנחש מעל רגליה, ונעלם. ולמחר עשתה סעודה גדולה לציבו

(תולדות הרש"ש ח"א עמ' 188 מהדורת נוסח תימן)

לעילוי נשמת חיים בן יחיא נהרי ז"ל, אוריאל אהרן בן אליהו פרץ ז"ל, דוד בן סעיד בשארי ז"ל, יוסף בן יחיא נהרי ז"ל, ר' אברהם בן יצחק דאוד טביב זצ"ל, יפה בת יחיא נהרי ע"ה, תנצב"ה

חכמי תימן

הרב יוסף בן עמרם לוי זצ"ל
נולד בישוב בני עזאם
שבמרכז תימן. בקי בש"ס
ובפוסקים ונחשב לעילוי
וחרף.
עלה ארצה ושימש רב מושב
פדוים.
נפטר בכסלו תשכ"ט.
תנצב"ה

מבצע לומדים
בהתמדה,
בבית ובתלמוד
תורה אשר
מתקיים
בתקופה זו
לכל תלמידי
הכיתות, זכה
בהגרלה בפרס
סט חומשים
גדולים תורת
אבות
התלמיד
המתמיד
חיים בן יעקב
נ"י כיתה א'
אשריכם תלמידי
חכמים...

תלמידי כיתה
ד' חוגגים
עוד ועוד
סיומי
מסכתות
משניות
אשריכם
תלמידי
חכמים...

תפארת בנים

מתלמידי הגנים, גם כאשר
עושים
עבודות,
שקועים
נהנים
ושמחים

"כסא דנחמתא"

נשגר קמי ידידנו היקר
ה"ה רועי וקס הי"ו
ולכל בני ביתו בהסתלקות אבי
המשפחה
משה בן מנחם ז"ל
דור ישרים הקים התומכים בתשב"ר
השומרים מסורת בת אלפי שנים
תעמוד לו זכותו הרבה,
ובגן עדן לנפשו תהיה מנוחה
את בניו ובני ביתו המב"ה ינחם,
ובתוך אבלי ציון עליהם ירחם
לימוד תשב"ר השנה יזקף לזכותו,
ויהיו עילוי גדול מאר לנשמתו
כאבים יחדיו את כאב המשפחה
הנהלת ועוזת תלמוד תורה
'עטרת חיים' וכל התלמידים

הערות הארות ותשובות לחידות
ניתן לשלוח לפקס: 03-9130009
או במייל:
e0504150896@gmail.com

"עטרת חיים"

גני ילדים / תלמוד תורה
ע"ש המהר"ן ורבה"ק זצוק"ל
לבני תורה ק"ק תימן - אלעד
רח' הרא"ש 2 טל: 03-9097022

בנשיאות ובהכוונת מון הגאון הרב יחזקאל ראבי שליט"א
בראשות הרב אליהו נהרי שליט"א

זה הזמן להוסיף בקדושה, בתורה וביראת שמים טהורה וצרופה,
עם שמירת מסורת אבותינו הקדושים.

הודעה בדבר רישום לשנת הלימודים תשפ"ג

הננו להודיע לציבור בני התורה כי נפתחה ההרשמה
לשנה "ל תשפ"ג הבעל"ט

לגני הילדים גילאי 3-4-5
לכיתות התלמוד תורה

יש להצטייד
בצילום ת"ז
של שני ההורים
+ סכפ

ב'עטרת חיים' שומרים על קדושת הילדים
סבסוד הסעות למוסדות, לנרשמים חדשים
פרטים בפל: 050-4150896 באדיבות התורמים היקרים
לרישום:

יש להגיע למוכריות הת' רח' הרא"ש 2, או להתקשר לטל: 03-9097022

אין בהרשמה התחייבות לקבלת התלמיד | קבלת התלמיד מותנית באישור ועדת הקבלה

לזש"ק
יובל בן דוד
ורות בת זכריה

לזש"ק
שלום בן יעקב ומירב
טליה בת מנשה